

ת נ ך

לבתי ספר דתיים

2 יחידות לימוד לנבחנים המשלימים ל-5 יח"ל

הוראות לנבחן

א. משך הבחינה: שתיים וחצי.

ב. מבנה השאלון ומפתח ההערכה: בשאלון זה חמישה פרקים.

פרק ראשון	—	דברים	—	$(10 \times 1) + (12 \times 2)$	—	34 נקודות
פרק שני	—	ירמיה ומלכים	—	(10×2)	—	20 נקודות
פרק שלישי	—	עזרא ונחמיה	—	(9×2)	—	18 נקודות
פרק רביעי	—	איוב	—	(10×2)	—	20 נקודות
פרק חמישי	—	שאלת נושא	—	(8×1)	—	8 נקודות
				סה"כ	—	100 נקודות

ג. חומר עזר מותר בשימוש: תנ"ך שלם בלי פירושים.

כתוב במחברת הבחינה בלבד, בעמודים נפרדים, כל מה שברצונך לכתוב כטיוטה (ראשי פרקים, חישובים וכדומה).
רשום "טיוטה" בראש כל עמוד טיוטה. רישום טיוטות כלשהן על דפים שמחוץ למחברת הבחינה עלול לגרום לפסילת הבחינה!

ההנחיות בשאלון זה מנוסחות בלשון זכר ומכוונות לנבחנות ולנבחנים כאחד.

ב ה צ ל ח ה !

/המשך מעבר לדף/

פרק ראשון — דברים (34 נקודות)

בפרק זה עליך לענות על שאלה 1 (שאלת חובה — 10 נקודות)

ועל שתיים מהשאלות 2-5 (לכל שאלה — 12 נקודות).

1. יחידת "הארץ הטובה" — שאלת חובה (10 נקודות)

א. עיין בפרק ג', פסוקים כ"ג-כ"ט.

(1) מה ביקש משה מה', ומה הייתה התגובה של ה' על בקשתו?

(2) מה ציווה ה' את משה בעקבות בקשתו? ציין שני פרטים.

(4 נקודות)

ב. (1) כתוב שני נימוקים לבקשה של משה: נימוק אישי ונימוק לאומי, על פי פירוש שלמדת.

(2) "וַיִּרְאֶה ה' אֶת כָּל הָאָרֶץ" (פרק ל"ד, פסוק א').

הסבר מהי הראייה המיוחדת שהקב"ה אפשר למשה במעמד זה, על פי פירוש שלמדת.

(4 נקודות)

ג. (1) "וַאֲתַחֲנֶן אֵל ה'" (פרק ג', פסוק כ"ג).

רש"י: "ואתחנן - אין 'חינוך' בכל מקום אלא לשון 'מתנת חינוך'. אף על פי שיש להם

לצדיקים לתלות במעשיהם הטובים, אין מבקשין מאת המקום אלא 'מתנת חינוך'."

מהי המעלה של משה רבנו שאפשר ללמוד מדברי רש"י?

(2) "וַיִּתְּעֶבֶר ה' בִּי לְמַעַנְכֶם וְלֹא שָׁמַע אֵלַי" (פרק ג', פסוק כ"ו).

רש"י: "ויתעבר ה' - נתמלא חמה: למענכם - אתם גרמתם לי".

ספורנו: "ויתעבר ה' בי למענכם - מפני שהייתי מתאוה לקיים אתכם בה שלא תגלו

ממנה לעולם".

רש"י וספורנו חלוקים בפירוש המילה "למענכם" שבפסוק ג'.

כתוב מילה חלופית למילה "למענכם" שבפסוק, על פי כל אחד מן הפרשנים.

(2 נקודות)

ענה על שתיים מהשאלות 2-5 (לכל שאלה — 12 נקודות).

2. יחידת "לא תוכל להתעלם"

א. "לא תראה את חמור אחיך או שורו נפלים בדרך והתעלמת מהם הקם תקים עמו".
(דברים, פרק כ"ב, פסוק ד')

"כי תראה חמור שניאך רבץ תחת משאו וחדלת מעזב לו עזב תעזב עמו".
(שמות, פרק כ"ג, פסוק ה')

(1) מה הן שתי המצוות שבפסוקים אלה?

(2) מה למדו חז"ל מן המילה "עמו" בנוגע לשתי המצוות האלה?

(4 נקודות)

ב. "כי תפגע שור איבך או חמורו תגה השב תשיבנו לו". (שמות, פרק כ"ג, פסוק ד')

"לא תראה את שור אחיך או את שיו נדחים והתעלמת מהם השב תשיבם לאחיך".
(דברים, פרק כ"ב, פסוק א')

(1) ציין שני הבדלים בין המקרה המתואר בשמות ובין המקרה המתואר בדברים.

(2) באיזה מן המקרים הדרישה של התורה מן המוצא גדולה יותר? נמק את דבריך.

(5 נקודות)

ג. "היה כוהן, והבהמה רובצת בבית הקברות, אינו מיטמא לה [ולכן לא ייכנס], כשם שאינו מיטמא להשיב אבדה. וכן אם היה זקן שאין דרכו לטעון ולפרוק, הואיל ואינה לפי כבודו - פטור. זה הכלל: כל שאילו הייתה שלו היה טוען ופורק - הרי זה חייב לטעון ולפרוק בשל חברו".

(רמב"ם, הלכות רוצח ושמירת הנפש, פרק י"ג, הלכות ג'-ד')

ענה על פי רמב"ם:

(1) כוהן וזקן פטורים שניהם מקיום המצווה. מהו ההבדל בין סיבת הפטור של הכוהן

ובין סיבת הפטור של הזקן?

(2) מהו העיקרון העומד בבסיס הכלל של רמב"ם?

(3 נקודות)

3. יחידת "פתוח תפתח"

א. בהלכות מתנות עניים לרמב"ם בולטים שלושה עקרונות:

- שיקום העני.
 - שמירה על כבוד העני.
 - חינוך האדם הנותן את המתנה.
- הדגם כל אחד מן העקרונות באמצעות מצווה שלמדת ביחידה מפרקים ט"ו, כ"ג, כ"ד יש לכתוב דוגמה אחת לכל עיקרון). (5 נקודות)

ב. (1) "מקץ שבע שנים תעשה שְׁמִטָּה". (דברים, פרק ט"ו, פסוק א')

מתי חלה שמיטת כספים? כתוב שתי דעות, על פי פירושים שלמדת.

(2) על פי המאמר של הרב ישראלי, מהי התועלת לחברה בקיום המצוות הכתובות

בפרק ט"ו, א'-י"א?

(4 נקודות)

ג. (1) ר' יוסף בכור שור (לפרק ט"ו, פסוק ג'): "הנכרי תיגוש - שהנכרי זורע וקוצר ובוצר

ויכול לשלם ולפרוע, אבל אחיך לא חרש וזרע ולא קצר, במה ישלם?".

לדעת ר' יוסף בכור שור, מדוע מותר לדרוש מן הגוי להחזיר חוב בשמיטה,

ואסור לדרוש זאת מן היהודי?

(2) "המחזיר חוב בשביעית רוח חכמים נוחה ממנו". (משנה, מסכת שביעית, פרק י', משנה ט')

הסבר מדוע החזרת חוב בשביעית היא מעשה ראוי בעיני חכמים.

(3 נקודות)

/המשך בעמוד 5/

4. יחידת "מצוות ההנהגה"

א. עיין בפרק י"ז, פסוקים י"ד-כ'.

(1) ציין שתי מצוות "לא תעשה" שיש להן נימוק בפסוקים.

(2) למצוות "לא תעשה" נוספת אין נימוק בפסוקים. מה יכול להיות הנימוק

למצווה זו, לפי פרק ח', פסוקים י"א-י"ד?

(6 נקודות)

ב. הפרשנים נחלקו בשאלת המשמעות של המילים "וְאֶמְרַתְּ אֲשִׁימָה עָלַי מֶלֶךְ" (פסוק י"ד).

הסבר מילים אלה, לפי שתי דעות שלמדת. (3 נקודות)

ג. "לְבַלְתִּי רוּם לָבֹב מֵאַחֲרֵי" (פסוק כ').

רמב"ן: "נרמז בכאן בתורה איסור הגאות [הגאווה], כי הכתוב ימנע את המלך מן הגאות

ורוממות הלב, וכל שכן האחרים שאינם ראויים לכך".

(1) מה למד רמב"ן באמצעות מידת "קל וחומר" מן האיסור על המלך להתגאות?

(2) עיין בישעיה, פרק ב', פסוקים ז'-י"א.

נבואת ישעיהו רומזת לפרשת המלך. הבא לכך שתי הוכחות מלשון הכתובים.

(3 נקודות)

/המשך בעמוד 6/

5. יחידת "דיני המלחמה"

א. עיין בפרק ז', פסוקים א'- ב' ובפרק כ', פסוקים א'-ט.

באיזה סוג מלחמה עוסק כל אחד מן המקורות? (3 נקודות)

ב. (1) עיין בפרק כ', פסוקים י"ט-כ'.

רמב"ן (לפסוק י"ט): "אבל על דעת רבותינו מותר לכרות עץ מאכל לבנות מצור,

ולא אמרה תורה 'עץ אשר תדע כי לא עץ מאכל הוא' אלא להקדים לומר

שאילן סרק קודם לאילן מאכל".

על פי פשט הכתובים, מה אוסרת התורה בעת מצור, ועל פי רמב"ן, באיזה מקרה

מתירים זאת רבותינו?

(2) "כִּי הָאָדָם עֵץ הַשֶּׁדֶה" (פסוק י"ט) – הסבר את משמעות הפסוק, לפי פירוש שלמדת.

(6 נקודות)

ג. (1) "ולא במצור בלבד אלא בכל מקום: כל הקוצץ אילן מאכל דרך השחתה – לוקה [...]"

ולא האילנות בלבד אלא כל המשבר כלים, וקורע בגדים, והורס בניין, וסותם מעיין,

ומאבד מאכלות דרך השחתה – עובר בלא תשחית".

(רמב"ם, הלכות מלכים ומלחמותיהם, פרק ו', הלכות ח'-י')

רמב"ם מרחיב את איסור "לא תשחית" בשני תחומים. מה הם?

(2) מהו החשש המיוחד בזמן מלחמה שבגללו התורה מצווה "לא תשחית"?

(3 נקודות)

/המשך בעמוד 7/

פרק שני — ירמיה ומלכים (20 נקודות)

ענה על שתיים מהשאלות 6-8 (לכל שאלה — 10 נקודות).

6. ירמיה, פרק ז'

א. עיין בפסוקים א'-ב'.

(1) מדוע הצטוו ירמיהו לומר את נבואתו דווקא בשערי בית המקדש?

(2) הסבר את מבנה התוכחה בפסוקים ג'-י"א.

(3 נקודות)

ב. עיין בפסוקים ג'-י'.

(1) מהי התפיסה המוטעית של העם בנוגע למקדש שכנגדה ירמיהו יוצא?

(2) עיין בפסוקים י"ב-ט"ו.

מה הם שני האירועים ההיסטוריים שירמיהו מזכיר בפסוקים אלה, ולשם מה הם

מוזכרים?

(4 נקודות)

ג. עיין בפרק ז', פסוקים ט"ז-י"ח, ובפרק י"ד, פסוקים י"א-י"ג.

(1) מה אפשר ללמוד על ירמיהו מן הציווי של ה' אליו בשני הפרקים?

(2) מהו הנימוק לציווי של ה' על ירמיהו ?

(3 נקודות)

/המשך בעמוד 8/

7. ירמיה, פרק כ"ז

א. עיין בפסוקים א'-י"א.

(1) מדוע הגיעו השליחים של מלכי העמים לירושלים ובאו אל צדקיהו מלך יהודה?

(2) מהו המסר שירמיהו הצטוו להעביר אל מלכי העמים באמצעות השליחים?

(4 נקודות)

ב. (1) מדוע עשה הנביא מעשה סמלי, מלבד השמעת דבר ה'?

(2) הבא דוגמה מפרק אחר למעשה סמלי שעשה ירמיהו.

(3 נקודות)

ג. (1) עיין בפסוקים ה'-ו'.

מהו הכינוי של נבוכדנצר בפי ה'? איזו שאלה מעורר השימוש בכינוי זה?

(2) בברית בין הבתרים נאמר: "וְגַם אֶת הַגּוֹי אֲשֶׁר יַעֲבֹדוּ דָן אֶנֶכִּי" (בראשית, פרק ט"ו, פסוק י"ד).

רד"ק: "אני אשפוט אותם. אף על פי שאני גזרתי להיותם להם לעבדים, הם עשו יותר

מדי. כמו שאמר על בבל: 'אֲשֶׁר אָנִי קָצַפְתִּי מִצֵּט וְהָמָּה עֲזָרוּ לְרָעָה' (זכריה, א', ט"ו)."

לפי רד"ק, מה משותף למצרים ולבבל? (3 נקודות)

/המשך בעמוד 9/

8. ירמיה, פרק ל"ב

א. (1) מדוע ירמיהו פונה אל ה' בתפילה? ענה על פי פירוש שלמדת.

(2) ירמיהו פותח את תפילתו בתיאור של גדולת ה'.

מהו התפקיד של פתיחה זו? ענה על פי פירוש שלמדת.

(4 נקודות)

ב. (1) עיין בפסוק י"ח. מה שינה ירמיהו מנוסח התפילה שהתפלל משה **בדברים**, פרק י',

פסוק י"ז, ומדוע שינה?

(2) מהו המענה שקיבל ירמיהו על תפילתו?

(3 נקודות)

ג. "וְאַתְּפַלֵּל אֶל ה' אַחֲרֵי תִתֵּנִי אֶת סֵפֶר הַמִּקְנָה" (פסוק ט"ז).

(1) מלבי"ם: "כי מקודם לא התפלל, שלא יאמרו שקשה בעיניו להוציא מעותיו על מכירת

השדה ושמִתְרַעֵם על זה".

מהו הקושי שמלבי"ם מיישב בדבריו?

(2) איזה כלל בעבודת ה' אפשר ללמוד מן ההתנהגות של ירמיהו?

(3 נקודות)

/המשך בעמוד 10/

פרק שלישי — עזרא ונחמיה (18 נקודות)

בפרק זה עליך לענות על שתיים משאלות 9-11 (לכל שאלה — 9 נקודות).

9. א. עיין בעזרא, פרק ג'.

(1) מתי חל ייסוד היכל ה'?

(2) באילו רגשות הגיב העם על ייסוד בית ה', ומדוע? בסס את דבריך על הכתובים.

(5 נקודות)

ב. (1) בספר נחמיה, פרק ח', מתוארת התכנסות העם לקריאה בתורה בראש השנה.

באילו רגשות הגיב העם על קריאת התורה? הסבר מדוע הגיב כך העם.

(2) מה הורו עזרא ונחמיה לעם לעשות בראש השנה?

(4 נקודות)

10. א. חגי ניבא בתקופה שבה פעלו עזרא ונחמיה.

(1) מה היה המצב הכלכלי ביהודה, על פי חגי, פרק א'? בסס את דבריך על הכתובים.

(2) מהו ההסבר של חגי הנביא למצב הכלכלי בתקופת שיבת ציון?

(5 נקודות)

ב. עיין בנחמיה, פרק ה'.

(1) הוכח באמצעות שתי דוגמאות מדברי העם לנחמיה את עוצמת הקושי הכלכלי

בתקופה זו.

(2) מה עשה נחמיה לתיקון המצב הכלכלי?

(4 נקודות)

11. א. עיין בנחמיה, פרק י'.

(1) ציין שלוש מן המצוות שהעם התחייב לשמור ולעשות על פי האִמְנָה.

(2) באִמְנָה לא נזכרו התחייבויות הנוגעות לעבודה זרה.

מה אפשר להסיק מהיעדר התחייבויות כאלה על המצב הרוחני של שבי ציון?

(5 נקודות)

ב. עיין בנחמיה, פרק י"ג.

(1) ציין שתי מצוות שהעם התחייב לקיים אך התקשה לעמוד בהבטחתו.

(2) איזו מצווה קיים העם, בסופו של דבר, כפי שהתחייב באִמְנָה? (4 נקודות)

פרק רביעי — איוב (20 נקודות)

בפרק זה עליך לענות על שתיים מהשאלות 12-14 (לכל שאלה — 10 נקודות).

12. פרק ג'

א. (1) בפסוקים י"א-ט"ז, איוב מתאר כמה שלבים שבהם הולדתו הייתה יכולה להימנע.

ציין שניים מן השלבים המתוארים בפסוקים אלה.

(2) עיין ב**ירמיה**, פרק כ', פסוקים י"ד-י"ח.

ציין הקבלה בין דברי איוב לדברי ירמיהו. בסס את דברך על לשון הפסוקים.

(5 נקודות)

ב. (1) עיין בפסוקים י"ג-י"ט.

ציין שניים מן היתרונות שאיוב מוצא במוות.

(2) בפרק א', פסוק י"א, טען השטן: "ואולם שֶׁלַח נָא יָדְךָ וְגַע בְּכָל אֲשֶׁר לֹו אִם לֹא עַל

פְּנִיךָ יִבְרָכְךָ".

האם בקללה שבפרק ג' קיים איוב את דברי השטן? נמק את תשובתך.

(5 נקודות)

13. פרקים א'-ב' ופרק מ"ב

א. התגובה של איוב על אסונו בפרק ב' שונה מתגובתו שבפרק א'.

"וַיֹּאמֶר עֲרִם יִצְתִּי מִבֶּטֶן אִמִּי וְעָרִם אָשׁוּב שָׁמָּה ה' נָתַן וְה' לָקַח יְהִי שֵׁם ה' מְבֹרָךְ:

בְּכָל זֹאת לֹא חָטָא אִיּוֹב וְלֹא נָתַן תַּפְּלָה לֹא-לֵהִים". (פרק א', פסוקים כ"א-כ"ב)

"וַיֹּאמֶר אֱלֹהֵי כְדָבָר אַחַת הַנִּבְלֹת תִּדְבָּרִי גַם אֶת הַטּוֹב נִקְבַּל מֵאֵת הָאֱ-לֹהִים וְאֵת הָרָע לֹא

נִקְבַּל בְּכָל זֹאת לֹא חָטָא אִיּוֹב בְּשִׁפְתָיו". (פרק ב', פסוק י')

(1) ציין נקודות דמיון אחת והבדל אחד בין תגובת איוב בפרק ב' לתגובתו בפרק א'.

(2) ראב"ע (לפרק ב', פסוק י'): "בכל זאת לא חטא איוב בשפתיו – להורות כי עוד יחטא

בשפתיו ויוציא מפיו מילים ברוב צערו".

הוכח את דברי ראב"ע, על פי פרק ט'.

(5 נקודות)

ב. (1) "חָרָה אִפִּי בָּהּ וּבִשְׁנֵי רַעֲיָהּ כִּי לֹא דִבַּרְתֶּם אֵלַי נְכוֹנָה כַּעֲבָדִי אִיּוֹב" (פרק מ"ב, פסוק ז').

רש"י (לפסוק ז'): "כי לא דברתם – שהרי לא דיברתם אליי טענה נכונה כעבדי איוב,

שהרי הוא לא פשע בי [...] ואם הוסיף לדבר מפני קושי ייסורין אשר כבדו וחזקו עליו דָּבָר,

אבל אתם פשעתם על אשר הרשעתם אותו [...] והתחזקתם אותו בחזקת רשע [...] והיה לכם

לנחמו [...] ולא די לאיוב בצרתו וייסוריו כי גם הוספתם על חטאתיכם פשע להקניטו".

על פי רש"י, מה היה חטא הרעים כלפי איוב?

(2) "וְאִיּוֹב עֲבָדִי יִתְפַּלֵּל עָלֵיכֶם" (פרק מ"ב, פסוק ח').

מדוע התפילה של איוב על הרעים היא תנאי למחילה של ה'?

(5 נקודות)

14. פרק כ"ח

א. (1) מה מאפיין את החכמה האנושית, ומה הן מגבלותיה?

(2) מה טען איוב כנגד הרעים בתיאור החכמה האנושית?

(7 נקודות)

ב. (1) מהי הטענה של איוב בפסוקים כ"ה-כ"ו בנוגע לגשם?

(2) עיין בדברים, פרק י"א, פסוקים י'-י"א.

מהי התפיסה העולה מפסוקים אלה בנוגע לגשם, והאם היא דומה לתפיסה של איוב

בנוגע לגשם? נמק.

(3 נקודות)

פרק חמישי — שאלת נושא (8 נקודות)

15. שאלת חובה (8 נקודות)

"חייב מצווה זו [מצוות תפילה] כך הוא: שיהא אדם מתחנן ומתפלל בכל יום ומגיד שבחו של הקדוש

ברוך הוא ואחר כך שואל צרכיו שהוא צריך להם בבקשה ובתחינה".

(רמב"ם, הלכות תפילה, פרק א', הלכה ב')

א. לפי רמב"ם, הבא דוגמה מתפילת ירמיהו (פרק ל"ב) או מתפילת נחמיה (פרק א') למבנה

של תפילה. (3 נקודות)

ב. בחר בתפילה נוספת בתנ"ך, וכתוב על אודותיה חיבור קצר (כעשר שורות).

בחיבורך עליך לכלול רכיבים אלה:

— תיאור הרקע לאמירת התפילה.

— השוואה בין תפילה זו ובין אחת משתי התפילות שזכרו בסעיף א' בשלושה תחומים

(לדוגמה: תפילה אישית או לאומית; תפילת הודיה או תפילת בקשה;

מבנה התפילה, תגובת ה' על התפילה; סגנון התפילה ועוד).

— הסבר לבחירתך דווקא בתפילה זו.

(5 נקודות)

בהצלחה!